

POKÓJ PAŃSKI W SERCU CZŁOWIEKA W WARUNKACH WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

Słowa kluczowe: pokój, pokój Boży, Chrystus, Księżę Pokoju, Królowa Pokoju, życie duchowe

Keywords: peace, God's peace, Christ, Prince of Peace, Queen of Peace, spiritual life

Schlüsselwörter: Frieden, Gottes Friede, Christus, Fürst des Friedens, Königin des Friedens, geistliches Leben

Odkąd istnieje świat, podnoszona jest kwestia pokoju. Wiele już powiedziano o pokoju, o jego znaczeniu i wartości, a także o jego braku, zarówno w Piśmie Świętym, jak też w innych dziełach¹. Jednak pytania o dar pokoju, jego źródła czy też właściwe jego rozumienie pozostają aktualne. Niniejszy artykuł jest próbą rozwiania wątpliwości budzących się w sercu niemal każdego człowieka, niezależnie od rasy, wyznania czy statusu: jak znaleźć i mieć pokój w sercu, jak trwać w pokoju, jak go nie utracić. Chodzi tu o skonstruowanie w ramach prowadzonej poniżej refleksji definicji pokoju². Takiego pokoju, który nie przemija, który jest pokojem prawdziwym, związanym naturalnie ze spokojem i ładem ludzkiego serca. Chodzi o pokój, który rozumiemy jako pokój Boży, pokój Pański, różniący się w rzeczywistości od pokoju oferowanego nam przez świat.

Prezentowany poniżej artykuł został podzielony na cztery części: w pierwszej ukazano wizerunek Jezusa Chrystusa jako Księcia Pokoju; w drugiej przypomniamy prawdę, że pokój pochodzi od Boga; w części trzeciej naszkicowano obraz Najświętszej Maryi Panny Królowej Pokoju; w czwartej – wizerunek człowieka, który ma stawać się budowniczym pokoju we współczesnym świecie. W artykule

* Sofia Sahaidachna – magister licencjat teologii, studentka Specjalistycznego Kursu Teologicznego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3434-6097>, e-mail: sofiiasahaidachna31.01.2002@gmail.com.

¹ Szczegółne znaczenie ma tutaj zwłaszcza encyklika papieża Jana XXIII *Pacem in terris* (1963).

² Zob. *Мир (Спокійі)*, w: *Словник Біблійного Богослов'я*, за ред. К. Леон-Дюфура, Ж. Люпласі, А. Жоржа, П. Грело, Ж. Гійє, М.Ф. Лакана, пер. з франц. С. Мудрий, Рим 1992, Львів 1996, s. 423–427; *Покój*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, tłum. Z. Kościuk, Warszawa 2003, s. 727–728.

zastosowano metodę syntezy oraz analizy. Zwrócono w nim również uwagę na globalny problem potrzeby pokoju, a zwłaszcza niezbędności jego nosicieli. Ponieważ pokój jest nieocenionym darem Boga dla człowieka, trzeba na niego zdecydowanie odpowiedzieć, to znaczy przyjąć go lub nie. Jest to wybór, przed którym staje każdy człowiek w ramach decyzji swej wolnej woli. Od tego wyboru zależy jego przyszłość tu na ziemi, jak również w wieczności.

1. CHRYSZTUS JAKO KSIĄŻĘ POKOJU

Jezus jest Księciem Pokoju (hebr. *śar shalom*). On rządzi w imieniu Jahwe, jest Królem i Władcą, wszystko jest Mu poddane³. Dlatego właśnie owocem porządku ustanowionego przez Niego w społeczności ludzkiej jest pokój⁴, który stanowi ważny element pożytku płynącego z ery i królestwa mesjańskiego w nauczaniu proroków. Myślimy tu zwłaszcza o przesłaniu Izajasza: *Albowiem Dziecię nam się narodziło, Syn został nam dany, na Jego barkach spoczęła władza. Nazwano Go imieniem: Przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju* (Iz 9,5). Tytuł Książę Pokoju potwierdza, że zapowiadany władca sam zapewni pełny pokój swoim poddanym. Jak wskazuje prorok Micheasz (por. Mi 5,4), Mesjasz będzie sam w sobie pokojem, będzie jego źródłem, uosobieniem oraz podstawą⁵. Ta zapowiedź wypełniła się, gdy aniołowie ogłosili pasterzom narodziny Mesjasza: *Chwała Bogu na wysokościach, a na ziemi pokój ludziom Jego upodobania* (Łk 2,14)⁶. Według ewangelisty Łukasza Jezus przyszedł, aby spełnić zapowiadaną przez proroków nadzieję na pokój⁷. Przez Niego i w Nim grzech został pokonany. Przez tajemnicę wcielenia Syna Bożego człowiek po upadku Adama może doświadczyć pełnego, prawdziwego pokoju. Zatem Jezus, posłany przez Ojca, przynosi pokój jako dar dla każdego człowieka dobrej woli i to właśnie ten pokój jednoczy ze sobą wszystkich⁸. Jednak do momentu, kiedy grzech nie zostanie zgładzony w każdym człowieku, dopóki Pan nie przyjdzie ponownie w dniu ostatnim, pokój dla człowieka jest dobrem przyszłym⁹.

Pokój w ujęciu nowotestamentalnym nie jest czymś, ale kimś. Jest nim Jezus, jak wskazuje św. Paweł: *On bowiem jest naszym pokojem* (Ef 2,14). A św. Łukasz dopowiada, że Jezus to ten, który przyszedł, aby głosić pokój (Dz 10,36), by oświecać kroki człowieka na drodze pokoju (por. Łk 1,79), aby – jak czytamy w Liście do Rzymian – człowiek mógł w pełni zamieszkać w królestwie Bożym, które jest królestwem sprawiedliwości, pokoju i radości w Duchu Świętym (por. Rz 14,17)¹⁰. Chrystus ustanowił pokój, pojednał narody, połączył je w jedno ciało (por. Ef 2,14-22).

³ R. Krawczyk, *Mesjasz w księdze ProtoIzajasza*, „Studia Warmińskie” 46(2009), s. 37–39.

⁴ KDK 78.

⁵ R. Krawczyk, *Mesjasz w księdze ProtoIzajasza*, s. 37–39.

⁶ Por. L. Balczewski, *Logika Boża*, Kraków 1995, s. 187.

⁷ Por. M. Mikołajczak, *Królewskie wkroczenie Jezusa do Jerozolimy* (Łk 19,28-44), „Studia Warmińskie” 37(2000), s. 295.

⁸ Zob. P. Wygralak, *Jezus Chrystus i pokój. Refleksje św. Augustyna z Hippony*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 260–266.

⁹ Por. *Мир (Спокій)*, w: *Словник Біблійного Богослов'я*, s. 426.

¹⁰ Т. Форест, Х.П. Флорес, *Ісус Христос – мій цілитель*, Івано-Франківськ 2009, s. 151–152.

Święty Paweł napisał, że Ojciec posłał Syna, *aby przez Niego znów pojednać wszystko z sobą: przez Niego – i to, co na ziemi, i to, co w niebiosach, wprowadziwszy pokój przez krew Jego krzyża* (Kol 1,20). Ponieważ jako społeczność wierzących jesteśmy zjednoczeni „w jednym ciele przez Ducha” i ta więź jest niezmiernie silna (por. Ef 4,3), pokój Chrystusa panuje w naszych sercach (por. Kol 3,15). Usprawiedliwiony wierzący jest w pokoju z Bogiem przez Jezusa Chrystusa (por. Rz 5,1), Boga miłości i pokoju (por. 2 Kor 13,11), który uświęca go „całkowicie” (por. 1 Tes 5,23)¹¹.

To właśnie Chrystus jest królem, który przyszedł i ustanowił w pokoju swoje królestwo. W grecko-rzymskiej wizji królewskiej zbawienie i pokój są ze sobą ściśle związane. Niestety, Jerozolima w świetle relacji św. Łukasza (Łk 19,43) nie przeżywa już pokoju, bo nie chciała go przyjąć, a pokój otrzymują ludzie reprezentowani przez uczniów, którzy głoszą chwałę Jezusa¹². Chrystus wzywał uczniów do wiary i żądał, aby dokonali zdecydowanego wyboru co do przyszłego królestwa. Uczniowie podejmowali to wyzwanie i wybór, realizując je w poszczególnych etapach drogi swego życia¹³. Podejmowali trud wędrowania i nauczania, przybywali do miast i wsi wraz z życzeniem pokoju i nieśli Ewangelię zbawienia¹⁴.

Dla apostołów Jana i Pawła pokój jest owocem ofiary Jezusa (por. J 16,33) i w obecności Chrystusa Jan zobaczył źródło i rzeczywistość pokoju. Życzenie pokoju na ziemi z ust Jezusa, Króla Pokoju, dotyczyło zbawienia. Wypowiadając słowa *Idź w pokój*, Jezus uzdrowił kobietę cierpiącą przez wiele lat na upływ krwi (Łk 8,48) czy też odpuścił grzechy jawno grzesznicy (Łk 7,50), zaświadczał tym samym o swoim zwycięstwie nad chorobą i grzechem¹⁵.

Orędzie pokoju przyniesione i głoszone przez Jezusa było bardzo często niezrozumiałe i trudne do rozszyfrowania dla słuchających Go. Przykładem mogą być słowa: *Nie przyszedłem przynieść pokoju, ale miecz* (Mt 10,34)¹⁶. Można to interpretować tak, że Chrystus głosił jedność i pokój wszystkim, którzy w Niego uwierzyli, przyjęli Go. Natomiast rozłam i podział wynikają z faktu, że są też tacy, którzy Jezusa nie przyjęli, wręcz odrzucili i wzgardzili Nim. Jezus przyszedłszy na ziemię, wniósł nowy podział na ludzi królestwa Bożego i ludzi „tego świata”. Stąd nadal istnieje na świecie rozłam, czyli podział na tych, którzy są z Jezusem, i tych, którzy z Nim nie są. Pomimo że Ewangelia została ogłoszona i nadal orędzie jest przekazywane ludziom na całym świecie, nie każdy człowiek chce ją zaakceptować¹⁷.

Katechizm Kościoła Katolickiego wskazuje, że owocem pokoju Chrystusa jest pokój ziemski. Bóg Stwórca wymaga od człowieka pokoju serca, potępia natomiast niemoralność zbrodniczego gniewu i nienawiści, przypominając przykazanie „Nie zabijaj!” (Mt 5,21)¹⁸. Znakami pokoju są wywyższenie i boskość Jezusa. On sam i Jego dzieło są ukierunkowane na wewnętrzny, personalny pokój między ludzkością

¹¹ *Мир (Спокій)*, w: *Словник Біблійного Богослов'я*, s. 426.

¹² Por. M. Mikołajczak, *Królewskie wkroczenie Jezusa do Jerozolimy*, s. 295.

¹³ Por. A. Derdziuk, *Posłannictwo teologii moralnej*, Lublin 2023, s. 74.

¹⁴ *Мир (Спокій)*, w: *Словник Біблійного Богослов'я*, s. 427.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ J. Zabielski, *Biblijna aksjologia życia społecznego chrześcijan*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 10(2011), s. 98–99.

¹⁷ Por. L. Balczewski, *Logika Boża*, s. 189–190.

¹⁸ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2302–2305.

a Bogiem, między duszą a ciałem, między człowiekiem a naturą, między poganami a Żydami. Na tym polega Jezusowa zasada powszechnego zjednoczenia ludzi w pokoju, która daje szansę na uchronienie świata od popadnięcia w ruinę, udzielając łaski i tworząc nowego człowieka pokoju¹⁹.

Po zmartwychwstaniu Jezus powiedział do apostołów: *Pokój wam!* (J 20,21). Tymi słowami wlał dar pokoju w ich serca, które były przepełnione strachem po wydarzeniach Wielkiego Piątku²⁰. Był to pierwszy dar Zmartwychwstałego dla uczniów, którzy owego wieczoru nie mieli w sobie żadnego spokoju, wolności ani światła nadziei. Uczniowie przepełnieni byli paraliżującym strachem. Czytamy w Ewangelii: *Wieczorem owego pierwszego dnia tygodnia, tam gdzie przebywali uczniowie, gdy drzwi były zamknięte z obawy przed Żydami, przyszedł Jezus, stanął pośrodku i rzekł do nich: «Pokój wam!» A to powiedziaławszy, pokazał im ręce i bok. Uradowali się zatem uczniowie, ujrawszy Pana* (J 20,19-20).

Teologowie wskazują, że Jezus wypowiadając słowo *shalom*, pokazał też zalekzionym apostołom rany na swoich rękach, a także swój zraniony bok. Rany te symbolizują w pewnym sensie wysiłki poniesione na rzecz pokoju, który zmienił wewnętrznie uczniów, zastępując strach radością, lęk wolnością, a słabość siłą. Pokój został zatem osiągnięty w wyniku duchowej walki i wojny prowadzonej przez Baranka Bożego, który przyszedł, aby oczyścić i ocalić człowieka ze wszystkich jego grzechów²¹. Grzech bowiem stanowi główne zagrożenie dla pokoju. Jest on zdradą zarówno Boga, jak i człowieka. Dlatego też słowami *Pokój wam! To Ja, nie bójcie się!* (por. Łk 24,36-39) Jezus kształtuje w sercu człowieka fundamenty cywilizacji pokoju, której ważnym centrum jest sakrament pokuty i pojednania²².

Pozdrowienie Jezusa *Pokój wam!* wygłasza także w ramach liturgii Mszy Świętej kapłan, który działa zawsze w imieniu Zbawiciela. Trzeba je przyjąć z miłością i przekazywać tym, którzy również są złaknieni pokoju²³. Jest to ważne zwłaszcza w kontekście kryzysu duchowego, wynikającego dziś z nieznamośności osoby Chrystusa, który pragnie ludzkiego serca, odnowionego życia chrześcijańskiego, czyli zakorzenienia w Nim samym i Jego pokoju²⁴.

2. POKÓJ JAKO DAR BOŻY

Jak podkreśla Józef Homerski, pokój jest niezasłużonym darem pochodzącym od Boga, pełnią nadprzyrodzonych dóbr. Jest to dar, który Bóg Ojciec daje człowiekowi albo sam, albo przez swojego Syna Jezusa Chrystusa²⁵. W Biblii pokój traktowany

¹⁹ Por. C.S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, Lublin 2000, s. 630–631.

²⁰ Por. P.A. Makowski, *Modlitwa o pokój troską o ład międzynarodowy w nauczaniu Jana Pawła II*, „Studia Warmińskie” 52(2015), s. 179.

²¹ Por. Т. Форест, Х.П. Флорес, *Исц Христос – мій учитель*, s. 152–153; 156.

²² Por. Z. Wietrzak, *Jezus żyje, homilie niedzielne na rok B*, Kraków 2002, s. 37.

²³ Tamże, s. 127.

²⁴ S. Sahaidachna, *Uwarunkowania poznania Boga przez człowieka XXI wieku w świetle publikacji kard. Raniero Cantalamessa OFMCap*, „Studia Elbląskie” 15(2024), s. 481.

²⁵ Por. J. Homerski, *Pokój Boży w pismach natchnionych Starego Testamentu*, „Roczniki Teologiczne” 38–39/1(1991–1992), s. 9.

jest jako jeden z głównych atrybutów Boga i dlatego zajmuje tak ważne miejsce. Biblijne rozumienie pokoju łączy się zasadniczo z wymiarem politycznym, ale obejmuje również kwestie emocjonalne i fizyczne, jest przedstawiane za pomocą obrazów militarnych, rolniczych czy też rodzinnych.

Hebrajskie słowo *šālēm*, od którego pochodzi rzeczownik *salóm*, dosłownie oznacza: nie mieć ran, być całym i nieuszkodzonym. Greckie słowo *eirēneuō* oznacza zaś sytuację politycznego pokoju. Podczas gdy pokój jest dosłownie wynikiem negocjacji politycznych, Biblia używa tego obrazu, aby przekazać szerszą prawdę o pojednaniu między walczącymi stronami, zarówno fizycznym, jak i emocjonalnym. Biblijny pokój jest zawsze sprawiedliwy i moralny²⁶. I rozumiany jest jako stan dobrego samopoczucia w codziennym życiu, stan bycia w harmonii z naturą, samym sobą i Panem Bogiem. W szczególności może to być błogosławieństwo, życie, zbawienie, spokój, sława oraz bogactwo²⁷. W Biblii bowiem słowo pokój ma znacznie szersze znaczenie niż tylko stan bez konfliktów i wojen, jak to jest wyrażane i rozumiane współcześnie w wielu językach. Po grecku pokój oznacza harmonię oraz bezpieczeństwo, a po hebrajsku zupełność, integralność, harmonię funkcjonowania człowieka, a także dobrobyt oraz dobrostan. Dlatego też biblijnym życzeniom lub gratulacjom towarzyszy często słowo *shalom*, do którego nawiązują dziś symbolicznie słowa staropolskiego pozdrowienia „Szczęść Boże”²⁸.

Według Starego Testamentu pokój (*šālóm*) jest darem od Boga Jahwe, nie jest on owocem i zasługą działań człowieka. Tak więc pokój pochodzi od Boga i to On jest jego fundamentem²⁹. Pokój w Starym Testamencie pojawia się wielokrotnie w powiązaniu ze sprawiedliwością (por. Ps 72,7; 85,11), a w Nowym Testamencie z łaską. Słowa łaska i pokój odnajdujemy w większości pozdrowień rozpoczynających listy apostołskie. Wskazują one jednocześnie, że pokój powiązany z łaską to dobra uzyskane przez Chrystusa, przez Jego śmierć i odkupienie. Natomiast św. Paweł zachęca nas: *zachowajmy pokój z Bogiem* (Rz 5,1), co według Raniera Cantalamessy oznacza zachowywanie tego daru w łączności z Bogiem i dzięki Jego łasce. Jak wskazuje ten wybitny teolog, sam Nowy Testament jest nazywany Ewangelią pokoju (por. Ef 6,15) oraz przymierzem pokoju (Ez 37,26). Można więc mówić, że w pewnym sensie całe znaczenie przymierza i Ewangelii zawarte zostało w słowie pokój³⁰.

Według Benedykta XVI Ewangelia pokazuje, że kiedy człowiek dostrzega bliskość Boga, odczuwa trwogę i lęk, tak jak to przeżyli pasterze w noc narodzenia Zbawiciela czy apostołowie zebrani w Wieczerniku po śmierci Jezusa³¹. Dzieje się tak, ponieważ człowiek zaczyna dostrzegać swoją znikomość wobec wielkości i świętości Boga, z którym nie mógłby się nawet porównywać. Jednak, jak zauważa to papież teolog, Bóg nie przychodzi, by powodować bojaźń. On będąc wielki i nieskończony, czyni siebie samego małym, a więc podobnym do człowieka. Odrzuca zatem wszystko,

²⁶ Zob. *Pokój*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, *Słownik symboliki biblijnej*, s. 727.

²⁷ *Мир* (Спокиі), w: *Словник Біблійного Богослов'я*, s. 423–424.

²⁸ Por. L. Balczewski, *Logika Boża*, s. 187.

²⁹ Por. G. Szamocki, *Bóg Izraela – wojownik czy miłośnik pokoju?*, „*Verbum Vitae*” 30(2016), s. 32.

³⁰ R. Cantalamessa, *Pieśń Ducha Świętego*, tłum. M. Przeczewski, Warszawa 2002, s. 377–378.

³¹ P. Seewald, *Bóg i świat. Wiara i życie w dzisiejszych czasach. Z kardynałem Josephem Ratzingerem rozmawia Peter Seewald*, tłum. G. Sowiński, Kraków 2005, s. 271.

co może powodować strach. Przychodzi, by ocalić, by doprowadzić człowieka do zbawienia, by go wyzwolić, co wyrażają słowa zawarte w ewangelicznym przesłaniu *Nie lękajcie się*. Jak zauważa Benedykt XVI, nie chodzi tu tylko o to, by człowiek nie bał się Boga, ale też by uwierzył, że Bóg nie chce go niczego pozbawić, odebrać czegokolwiek albo też grozić mu. Od Boga bowiem płynie prawdziwe bezpieczeństwo, a więc pokój, który ocala człowieka³².

Temat pokoju jako daru Chrystusa ma swoje podstawy w Piśmie Świętym, ale był również podejmowany przez Ojców Kościoła, wybitnych teologów, pojawiał się w nauczaniu soborów (np. Soboru Watykańskiego II)³³. Pokój dany przez Chrystusa wywodzi się z jedności z Ojcem w mocy Ducha Świętego. Jego pokój nie jest taki, jak ten, który daje świat, o czym Jezus przypominał swoim uczniom: *Pokój zostawiam wam, pokój mój daję wam. Nie tak jak daje świat, Ja wam daję. Niech się nie trwoży serce wasze ani się lęka!* (J 14,27). To właśnie pokój jest obietnicą daną uczniom i wszystkim wierzącym w Chrystusa³⁴, pomimo że na świecie są oni doświadczani smutkiem i uciskiem (por. J 16,20-22). Słowa *niech się nie trwoży serce wasze ani się lęka* umacniają w uczniach pewność, że pokój, który jest im dany, jest pokojem serca, wiąże się z ofiarowanym człowiekowi zbawieniem³⁵. Ten pokój, jak zauważa Czesław Bartnik, jest źródłem zbawczego dobra i synonimem odkupienia oraz zasadniczą strukturą moralności. Dobro bowiem to porządek, pokój i harmonia³⁶. Pomiędzy pokojem Chrystusa i pokojem, który daje świat, istnieje wiele różnic. Pokój świata jest jedynie zewnętrzny i bardzo często złudny, fałszywy, ukierunkowany wyłącznie na nieskrępowane korzystanie z doczesnych dóbr³⁷.

Według św. Augustyna z Hippony pełny pokój, głoszony i obiecany przez Chrystusa, to główny cel życia chrześcijańskiego³⁸. Jest to dar nieskończony, będący w dziejach świata i królestwie Bożym przedmiotem pragnień ludzkich myśli i działań. To właśnie w celu uzyskania tego pokoju człowiek przyjmuje Ducha Świętego, potwierdza wiarę w Chrystusa, uczy się Jego słów, ufa Mu i odpowiada na Jego wezwanie miłością. Jak zauważa biskup Hippony, dzięki mocy Chrystusowego pokoju człowiek przyjmuje i znosi cierpienia i doświadczenia życia z wytrwałością i cierpliwością³⁹. Według św. Tomasza z Akwinu ów pokój to dar nadprzyrodzony, będący doskonałym, najwyższym dobrem, nieodłącznym od ludzkiego sumienia. Jest to pokój wynikający ze zjednoczenia człowieka z najwyższym dobrem, którym jest sam Bóg⁴⁰.

Temat pokoju podejmowali też w swoim nauczaniu papieże. Przykładem może być tutaj Jan Paweł II, który podkreślał wielokrotnie, że pokój jest darem Bożym.

³² Tamże.

³³ Por. P. Wygalał, *Jezus Chrystus i pokój. Refleksje św. Augustyna z Hippony*, s. 260–261.

³⁴ Por. A.M. Sielicki, *Miłość źródłem doskonałego pokoju ofiarowanego przez Chrystusa*, „Społeczeństwo” 158/2(2022), s. 70; 74; 78.

³⁵ J. Zabielski, *Biblijna aksjologia życia społecznego chrześcijan*, s. 99.

³⁶ C.S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, s. 630.

³⁷ Por. R. Cantalamessa, *Pieśń Ducha Świętego*, s. 377.

³⁸ Szerzej na ten temat: A. Sylwestrzak, *Filozofia pokoju św. Augustyna*, „Studia Elbląskie” 19(2018), s. 471–483.

³⁹ S. Budzik, *Wizja pokoju u św. Augustyna*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 11(1992), s. 120–121.

⁴⁰ S. Kowalczyk, *Filozofia pokoju św. Tomasza z Akwinu*, „Roczniki Nauk Społecznych” 1(1989), s. 72.

Odzwierciedla to m.in. orędzie *Pokój, dar Boga dla ludzkości, powierzony ludziom*, wystosowane na XV Światowy Dzień Pokoju (1982). Papież sformułował w nim teocentryczną i antropocentryczną definicję pokoju. Interpretacja teocentryczna wpływa z przekonania, że to Bóg jest ostatecznym źródłem pokoju na ziemi. To On powierzył ludzkości troskę o dzieło stworzenia, by wspólnota ludzka potrafiła solidarnie zarządzać tym, co otrzymała od Stwórcy, dla dobra wszystkich, bez jakiegokolwiek dyskryminacji⁴¹. W dziele budowania cywilizacji pokoju niezbędny jest więc człowiek, a także wskazane przez Jana Pawła II jego postawy etyczno-socjalne⁴². To nauczanie pochodzącego z Polski papieża potwierdzone zostało też w innych jeszcze orędziach przeznaczonych na Światowy Dzień Pokoju, a także podczas licznych wypowiedzi w ramach spotkań z przedstawicielami władz państwowych, organizacji międzynarodowych czy też środowiskami świata kultury⁴³.

Ten ideał Kościoła jako narzędzia pokoju spełnia się w sprawowanej przez Kościół liturgii, która stanowi szczególnie miejsce działania Ducha Świętego. To On daje człowiekowi poprzez Eucharystię udział w misterium Wcielenia, co stanowi fundament Ewangelii pokoju. Jak wskazuje Bogdan Ferdek, ze swej natury Eucharystia jest niejako sakramentem pokoju, dlatego też pokój w Kościele pierwotnym uważano za synonim Eucharystii. Wezwanie współczesnego Kościoła, by stawał się narzędziem pokoju przez Ducha Świętego, jest więc aktualne, gdyż nie przestały istnieć wszystkie ślasy nienawiści ani ich własne źródła⁴⁴.

Pokój jest również darem, o który trzeba wciąż się modlić. Nie dlatego, że Bóg daje go za mało, ale dlatego, że modlitwa stanowi ważne dla człowieka przypomnienie: to Bóg jest źródłem, to On jest dawcą pokoju. Praktykując modlitwę, człowiek otwiera się więc na Boga, który daje pokój ziemi. Jednocześnie człowiek rozwijając otwartość na ten dar, uwrażliwia swoje sumienie na ryzyko jego utraty lub braku. Niestety, wielu ludzi wciąż zapomina, że pokój jest darem Boga, i traktuje go jako zasługę swoją i swoich działań. Wyraża się to w przekonaniu, że pokój jest darowany raz na zawsze, że nie potrzeba się o niego troszczyć ani starać⁴⁵.

Warto tu jeszcze przytoczyć ciekawą uwagę kard. Cantalamessy, który twierdzi, że pokój Boży (pokój Pański) nie ogranicza się w życiu człowieka jedynie do odpoczynku, a obejmuje również ruch, pracę, wysiłek. To, co dynamiczne, wartościowe, ważne, a więc i samo życie człowieka, jest wprowadzane w ruch poprzez pragnienie pokoju⁴⁶. Ów ruch jest nie tylko misją jednego człowieka, ale także działaniem całej

⁴¹ J. Koral, *Koncepcja pokoju w orędziach Jana Pawła II*, „Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej” 13(2006), s. 196.

⁴² T. Borutka, *Problematyka pokoju w nauczaniu Jana Pawła II*, „Polonia Sacra” 4/22(2000), nr 6/50, s. 39.

⁴³ T. Zadykowicz, *Pokój jako możliwość, konieczność i powinność – przesłanie św. Jana Pawła II*, „Społeczeństwo” 3(2020), s. 80, 82–83.

⁴⁴ Por. B. Ferdek, *Slużebnica pokoju i pojednania. Perspektywa soteriologiczna*, „Salvatoris Mater” 20/1–4(2018), s. 52.

⁴⁵ Por. D. Lipiec, *Parafia miejscem wychowania do pokoju*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 306–307.

⁴⁶ Por. R. Cantalamessa, *Pieśń Ducha Świętego*, s. 379.

wspólnoty Kościoła⁴⁷. Jego serce, podobnie jak serce człowieka, to miejsce, w którym pokój, będący darem Boga, powinien rodzić się, trwać i nieustannie kształtować⁴⁸.

3. NAJŚWIĘTSZA MARYJA PANNA – KRÓLOWA POKOJU

Argument za nadaniem Maryi tytułu Królowej Pokoju wynika z Jej boskiego macierzyństwa (gr. *Theothokos*, Boża Rodzicielka). Poza tym, jak wskazuje Janusz Kręcidło, zgodnie z prawnym porządkiem dziedziczenia Jezus wywodził się z rodu królewskiego (potomek króla Dawida po linii Józefa), a zatem Jego Matka może być tytułowana królową⁴⁹.

Wspomniane boskie macierzyństwo Maryi ma, jak zauważa papież Benedykt XVI, głęboki związek z tajemnicą Wcielenia i zasadniczo do tej tajemnicy się odwołuje. Kościół, zgodnie ze świadectwem Mateusza i Łukasza, widział specyfikę tego macierzyństwa, które wymagało całej osoby dla Tego, który miał się narodzić, w jedności macierzyństwa i dziewictwa. Jak to potwierdza najstarszy i podstawowy dogmat maryjny Kościoła, wypowiedziany na Soborze Efeskim: „Maryja jest Dziewicą i Matką, tak może być nazwana «Matką Boga»”. Te dwie prawdy są ściśle ze sobą powiązane. Jeżeli nazywa się Ją Matką Boga, jest to wyrazem jedności Boga i człowieka w Chrystusie⁵⁰.

Według abp. Fultona Sheena, Bóg zapewne pragnął podkreślić, jak ważne dla świata są te dwie rzeczywistości, łącząc dziewictwo i macierzyństwo w tej jednej Niewieście. To, co jest podzielone w innych stworzeniach, w Niej jest zjednoczone. Maryja jako matka jest obrończynią czystości, a jako dziewica jest natchnieniem macierzyństwa. Bez matek nie byłoby dziewic w następnym pokoleniu, a bez dziewic matki zapomniałyby o wzniosłym ideale, który leży poza ciałem, wskazuje abp Sheen. Maryja stała się matką, pozostawszy dziewicą w wielkiej tajemnicy rodzaju ludzkiego. Bóg wybrał Ją nie tylko dlatego, że była dziewicą, ale także przez Jej pokorę. Maryja sama wyjawia tę tajemnicę: *Bo wejrzał na uniżenie Służebnicy swojej* (Łk 1,48). Ona też wyraża Bogu zgodę na Jego plany: *Oto Ja służebnica Pańska, niech Mi się stanie według twego słowa!* (Łk 1,38)⁵¹.

Ewangelista Łukasz opisuje, że Maryja zachowywała i rozważała wszystko w swoim sercu (por. Łk 2,19). Jak zauważa Benedykt XVI, było to „prawdziwe słuchanie”, przyjęcie, a także rozważanie prowadzone nad Słowem Wcielonym, które przenikało Jej osobę do głębi. Ten wielki teolog przypomina, że Maryja potrafiła prawdziwie słuchać, mimo że Ewangelia opisuje to w sposób całkowicie skrótowy. Jako pobożna

⁴⁷ Por. J. Gocko, *Troska Kościoła o pokój. Perspektywa teologiczno-moralna*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 286, 290.

⁴⁸ Por. J.K. Przybyłowski, *Pokój jako misja Kościoła*, „Roczniki Teologiczne” 63/6(2016), s. 142.

⁴⁹ Por. J. Kręcidło, *Maryja jako Matka i Królowa pokoju. Podstawy biblijne*, „Salvatoris Mater”, 20/1–4(2018), s. 22–23.

⁵⁰ Por. J. Ratzinger, *Służycy prawdzie. Myśli na każdy dzień*, tłum. A. Warkotsch, Wrocław 2001, s. 44.

⁵¹ Por. Ф. Дж. Шін, *Марія – перша любов світу*, пер. з англ. Я. Ногаль, Жовква 2021, s. 63–64; 67.

Izraelitka, a jednocześnie wybrana przez Pana, przyjęła zaproszenie wypowiedziane przez Boga do Jej narodu: *Śluchaj, Izraelu!* (Pwt 6,4). Jej obraz, to obraz Kościoła, który słucha słowa Bożego, naśladowując Niewiastę, pierwszą słuchającą⁵². Wszystko, co Maryja przeżywała, pochodziło z rozważania Słowa (Łk 2,19.51). Osobliwością duchowości Maryi jest Jej całkowite ofiarowanie dla zbawienia ludzi. Ona sama przed archaniołem Gabrielem wyraziła tę swoją misję słowami: *Oto ja, służebnica Pańska* (por. Łk 1,38)⁵³.

Tytuł Maryi jako Królowej Pokoju wyjaśnia nam Jan Paweł II. Zwraca on naszą uwagę na to, że duchowe macierzyństwo Najświętszej Dziewicy jest największym gwarantem pokoju⁵⁴. Jest ono w sposób pełny zrealizowane w relacji do Jezusa Chrystusa, objawiając się jednocześnie także w Jej macierzyńskiej relacji do Kościoła. W tej matczynej trosce Maryi uwidacznia się też działanie Ducha Świętego⁵⁵. To w dniu Pięćdziesiątnicy Matka Zbawiciela jako uczennica Jezusa, a jednocześnie Matka Kościoła, modli się wraz z apostołami, oczekując obiecanego Pocieszyciela, Ducha prawdy, jedności i pokoju⁵⁶. Zebrani w Wieczerniku potrzebowali Jej obecności, modlitwy i wsparcia (por. Dz 1,14). Maryja udowadnia, że miłość to wspólnota z innymi i bycie dla innych, by budować cywilizację pokoju. Dlatego też Jej miłość dzięki Duchowi Świętemu w ciągu wędrówki przez dzieje obejmuje wszystkich ludzi, zachęcając w ten sposób wyznawców Chrystusa do kształtowania braterstwa i budowania jedności wspólnoty⁵⁷.

Andrzej Wojtczak nawiązując do nauczania papieża Benedykta XVI, wskazuje, że w rozumieniu etycznym tytuł Matki i Królowej Pokoju prowadzi nas jako wierzących do naśladowania Chrystusa, do zjednoczenia z Nim właśnie na wzór Maryi⁵⁸. Oznacza to, że umiłowanie Chrystusa łączy się tutaj z naśladowaniem Maryi, a więc z całkowitym ukierunkowaniem na Niego, z doskonałym wypełnianiem woli Bożej, z pokornym posłuszeństwem wiary, z gotowością, by wyrzec się swoich zamysłów i planów. Naśladowanie Maryi oznacza więc: żyć z Chrystusem i dla Chrystusa. Oznacza też ono: całkowicie poświęcić się dziełu zbawienia świata na Jej wzór, a więc praktykować cnoty, którymi Ona żyła: miłość, wiarę, nadzieję, wytrwałość, które przyczyniają się do przyjmowania i budowania w świecie cywilizacji pokoju⁵⁹. Królestwo Maryi jest w pełni związane z królestwem Jezusa. To On jako Książę

⁵² Por. K. Szlanta, *Maryja w teologii Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, Lublin 2017, s. 99–100.

⁵³ Por. J.W. Gogola, *Teologia komunii z Bogiem*, Kraków 2003, s. 71.

⁵⁴ Por. J. Hadryś, *Etyczno-społeczna interpretacja maryjnego tytułu „Matka i Królowa Pokoju”*, „*Salvatoris Mater*” 20/1–4(2018), s. 100.

⁵⁵ Por. J.W. Gogola, *Teologia komunii z Bogiem*, s. 71.

⁵⁶ Por. B. Ferdek, *Śłużebnica pokoju i pojednania*, s. 45.

⁵⁷ J. Buczek, *Maryja wzorem miłości Kościoła w nauczaniu św. Jana Pawła II*, „*Salvatoris Mater*” 19/1–4(2017), s. 183–184.

⁵⁸ A. Wojtczak, *Królowa pokoju w nauczaniu Benedykta XVI*, „*Salvatoris Mater*” 20/1–4(2018), s. 79.

⁵⁹ Por. J. Hadryś, *Etyczno-społeczna interpretacja maryjnego tytułu „Matka i Królowa Pokoju”*, s. 112.

Pokoju uczynił Ją Królową Pokoju, a Jej królowanie wypływa z macierzyńskiego udziału w królewskiej władzy i godności Chrystusa⁶⁰.

To całkowite oddanie się Najświętszej Dziewicy Bogu trwa od momentu zwiastowania aż po krzyż i śmierć Jezusa. Bóg chciał, aby była Ona nie tylko Matką Jego Syna, ale także naszą Matką. Przypomina o tym św. Jan Ewangelista: *Kiedy więc Jezus ujrzał Matkę i stojącego obok Niej ucznia, którego miłował, rzekł do Matki: «Niewiasto, oto syn Twój».* Następnie rzekł do ucznia: *«Oto Matka twoja».* I od tej godziny uczeń wziął Ją do siebie (J 19,26-27). Duchowe odczytanie i przyjęcie tego tekstu pozwala kolejnym pokoleniom wyznawców Chrystusa widzieć w Maryi tę, która jest Matką wszystkich wierzących, Matką całego Kościoła⁶¹. Według nauczania Soboru Watykańskiego II Maryja jest wzorem Kościoła, dlatego Kościół ma naśladować ten wzór, podążać za nią i za Jej obrazem. To Ona właśnie może wyprosić pielgrzymującemu ludowi Bożemu łaskę przejścia od niepokoju świata do pokoju Boga, od chaosu do ciszy, od życia zewnętrznego do życia wewnętrznego, od rozproszeń do pełni koncentracji, od podziałów do jedności⁶². Papież Benedykt XVI streszcza ten proces słowami: Maryja uczy człowieka stawać się nieustraszonym⁶³.

4. CZŁOWIEK – NOSICIEL BOŻEGO POKOJU

Pokój, jak każdy dar pochodzący od Boga, wymaga odpowiedzi ze strony człowieka. Odpowiedzią tą jest współpraca z Tym, który jest Stwórcą i źródłem pokoju⁶⁴. Poszukiwanie i dążenie do pokoju jest tożsame z odstąpieniem od zła i czynieniem dobra. Sam zaś pokój, jak twierdzi Stanisław Hałas, polega na Bożej przychylności i życzliwości, której przejawem jest pełne dobroci zwrócenie wzroku i uwagi na tych, którzy są w stanie powstrzymać się od jakiegokolwiek mściwości⁶⁵. Człowiek pragnący pokoju powinien sam stawać się człowiekiem pokoju, który wypływa z jego nawrócenia i przebaczenia, gdyż to one właśnie stanowią źródło pokoju oraz miłości wobec Boga i bliźnich. Jest to proces, w którym człowiek przywraca niejako w sobie samym, w swoim życiu i wnętrzu, porządek, który jest przykazany mu od Boga⁶⁶. To Bóg bowiem daje człowiekowi pokój i chce prowadzić go drogą pokoju (por. Iz 14,30; 26,12; 54,10.13; 57,19). W ten sposób tworzy się więź między Nim a tymi, którzy czynią pokój, a określani są w Ewangelii synami Bożymi (por. Mt 6,9). Zdążając do budowania cywilizacji pokoju, wprowadzania jej w relacje międzyludzkie, chrześcijanin naśladuje niejako samego Stwórcę, Boga pokoju (por. Rz 16,20; 15,33; Flp 4,9; 1 Tes 5,23; 2 Tes 3,16; Hbr 13,20), budując pokój między ludźmi⁶⁷. Jak wskazuje

⁶⁰ A. Wojtczak, *Królowa pokoju*, s. 79.

⁶¹ Por. M. Bendyk, *Życie Ewangelii. Rok A*, Kraków 1995, s. 36–37.

⁶² Por. R. Cantalamessa, *Tajemnica Wielkanocy*, s. 141.

⁶³ Por. P. Seewald, *Bóg i świat*, s. 270–271.

⁶⁴ Por. D. Lipiec, *Parafia miejscem wychowania do pokoju*, s. 299.

⁶⁵ Por. S. Hałas, *Szukać pokoju i dążyć do niego (1 P 3,11). Pojęcie pokoju w Listach św. Piotra*, „*Verbum Vitae*” 30(2016), s. 184.

⁶⁶ Por. J.K. Przybyłowski, *Pokój jako misja Kościoła*, s. 134, 136.

⁶⁷ Por. A. Paciorek, „*Błogosławieni...*” – etyczne wymogi ośmiu błogosławieństw (Mt 5,3-12), „*Roczniki Teologiczne*” 51/1(2004), s. 71.

Jan Paweł II, doświadczenie przez człowieka pokoju w relacji z Bogiem umożliwia mu jednocześnie wejście w przestrzeń pokoju z sobą samym oraz w synergię pokoju z bliźnimi. Pokój Boży jest bowiem rozumiany jako podstawowa wartość ludzkiego życia, zarówno na płaszczyźnie indywidualnej, jak i wspólnotowej⁶⁸.

Teologowie XX i XXI wieku wskazywali na związek między darem pokoju duchowego a obowiązkiem chrześcijan ustanowienia podwalin pokoju społecznego oraz politycznego⁶⁹. Papież Jan XXIII w encyklice *Pacem in terris* przypominał, że pokój na ziemi jest głębokim pragnieniem człowieka, niezależnie od czasu, w jakim żyje. Pokój ten może jednak zaistnieć i rozwijać się wyłącznie pod warunkiem pełnego poszanowania porządku ustanowionego przez Boga⁷⁰. Pokój jest też cnotą społeczną. Nie wolno jej jednak utożsamiać z irracjonalizmem ani z pacyfizmem, ukrywającymi zło pod pozorem promowania dobra. Jako cnota społeczna pokój powinien być wprowadzany we wszystkie sfery ludzkiej działalności, co wiąże się z poszanowaniem praw i godności każdego człowieka⁷¹. Pokój na ziemi jest też skutkiem miłości, a więc owocem pokoju Chrystusa, jest dziełem sprawiedliwości (por. Iz 32,17). Wytrwałe wprowadzanie sprawiedliwości i wzajemne poszanowanie oraz ochrona dóbr ludzkich są potrzebne do zachowania pokoju na świecie⁷². Chrystus w Kazaniu na górze przypomina: *Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazwani synami Bożymi* (Mt 5,9). Jak zauważa Antoni Paciorek, wprowadzający pokój to ci, którzy angażują się w działania na rzecz pokoju, by nastał on wszędzie tam, gdzie panują konflikt, niezgoda oraz niepokój. Wprowadzający pokój to również osoby pracujące wytrwale nad stworzeniem każdemu możliwości wzrastania zgodnie z planem Boga⁷³.

Pokój to jeden z owoców Ducha Świętego, jak wskazuje apostoł Paweł w Liście do Galatów (por. 5,22-23). Pod wpływem pokoju formują się charakter człowieka, jego wiara, jego umiejętność składania świadectwa⁷⁴. Potwierdza to św. Paweł, mówiąc: *A pokój Boży, który przewyższa wszelki umysł, będzie strzegł waszych serc i myśli w Chrystusie Jezusie* (Flp 4,7). Pokój Boży (pokój Pański) to dar przewyższający wytwory ludzkiego intelektu. Nie jest on też wytworem naszych możliwości, ale darem Stwórcy, a jego efektywność przewyższa wyobrażenia człowieka. Nigdy nie może on w pełni poznać tego, co i w jaki sposób pokój Boży może w nim działać. Pokój przewyższa myślenie człowieka, a równocześnie go strzeże⁷⁵.

Pokój Boży musi najpierw zaistnieć (ukształtować się) w samym człowieku, w jego wnętrzu, co dokonuje się poprzez relację z Bogiem, pragnienie prawdy i dobra

⁶⁸ Por. A. Domańska, *Idea pokoju w wypowiedziach Jana Pawła II i doktrynie prawnej – antagonizm czy synergia?*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 28/3(2019), s. 61–62.

⁶⁹ Por. P. Góralczyk, *Pokój*, w: *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Radom 2005, s. 398.

⁷⁰ Por. Jan XXIII, *Encyklika „Pacem in terris”*, Rzym 1963, nr 1.

⁷¹ Por. B. Drożdż, *Pokój jako błogosławiony owoc*, „Perspectiva – Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne”, 9(2010), nr 2(17), s. 16, 19.

⁷² Por. *Катехизм Католицької Церкви. Компендіум*, Львів 2008, nr 481–482.

⁷³ Por. A. Paciorek, „*Błogosławieni...*” – etyczne wymogi ośmiu błogosławieństw, s. 70.

⁷⁴ Por. T. Kopiczko, *Biblijne owoce Ducha Świętego (Ga 5,22-23) na drodze do dojrzałej wiary w katechezie*, „Verbum Vitae” 37(2020), s. 258.

⁷⁵ Por. J. Kiersztein, *Dać pokój ziemi. Egzegeza wybranych tekstów Nowego Testamentu*, „Humaniora. Czasopismo Internetowe” 45/1(2024), s. 33–34.

oraz prawdziwej wolności⁷⁶. Pod wpływem Ducha Świętego ów wewnętrzny (duchowy) człowiek dojrzewa, stając się coraz silniejszym. Na drodze dojrzewania, które jest jednocześnie całkowitym odkryciem sensu istnienia człowieka, Bóg zbliża się do niego, odkrywając mu prawdę o nim samym. Gdy człowiek spotka się z *Duchem, który przenika głębokości Boże* (por. 1 Kor 2,10), zaczyna wnikać też coraz głębiej w siebie, w cały otaczający go świat, wchodzić w relacje międzyludzkie. Bóg udzielając się człowiekowi, przemienia jego świat od wewnątrz, od serca i sumienia. W ten sposób nasz wewnętrzny świat uczestniczy w darze Boga, stając się jednocześnie do Niego podobnym⁷⁷.

Według kard. Cantalamessy to właśnie we wnętrzu serca ludzkiego, w jego duszy, w ciszy wnętrza żyje Jezus Chrystus, Książę Pokoju, Pan i Zbawiciel. Człowiek poprzez wewnętrzny dialog z Chrystusem może więc doświadczać daru pokoju. Jego zadaniem jest też codzienna troska o ten właśnie pokój Boży, ochronienie go przed hałasem współczesnego świata i zgiełkiem codziennego życia. Pokój ten jest znakiem sanktuarium Bożego Ducha, misterium tajemnicy, które znajduje się w ludzkim sercu. To tutaj człowiek uzyskuje prawdziwą wewnętrzną wolność i poznaje prawdę, że Bóg jest centrum jego życia. Tu również odnajduje przekonanie, że nie jest zależny od tego, co dokonuje się na zewnątrz⁷⁸.

Pokój ukształtowany w sercu człowieka i wypływający z tego serca powinien rozprzestrzeniać się wokół niego – zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym. Oczywiście jest, że nie każdy ma jednakowo silny wpływ lub zdolność do wprowadzania globalnego pokoju. Jednak bezsprzecznie każdy człowiek powołany jest, by dzielić się pokojem, by budować cywilizację pokoju, realizując swoje własne powołanie życiowe⁷⁹. Jest to chrześcijański udział w wielkim procesie budowania pokoju i ładu społecznego. Jako ludzie pokoju chrześcijanie zobowiązani są odrzucać nienawiść, wszelkie spory, zazdrość i przemoc. W ten sposób pokój staje się dla nich nieodłącznym sposobem życia, gdyż w sercu przeobraża się on w społeczną wartość, jest porządkiem moralnym i tym samym wywiera wyraźny wpływ na budowanie społecznej normy. Stanowi też istotny aspekt ewangelizacji⁸⁰. Źródłem nowej ewangelizacji, jak zaznacza Jan Paweł II, jest Duch Chrystusa, a ci, którzy uwierzyli i przyjęli Go sercem pokornym i posłusznym, dają świadectwo, że On ich rozbudza, przekazując im dar misyjnego zapału i owoce świętości. Właśnie tacy ludzie niosą światu rozkwit moralnego życia chrześcijańskiego, świadcząc o świętości w realizacji swego powołania w różnych sytuacjach życiowych, pracach i obowiązkach⁸¹. To, o czym mówimy, charakteryzują trzy wymiary: pierwszy to pokój z Bogiem, który przejawia się w osobistej relacji z Nim, a tym samym w zachowywaniu Jego przykazań; drugi to wyraz dążenia do pokoju, które oznacza budowanie świata pokoju przez

⁷⁶ Por. H. Wistuba, *Być człowiekiem – jako dar i zadanie*, „Roczniki Nauk Społecznych” 25/1(1997), s. 180–181.

⁷⁷ Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum et Vivificantem”*, Rzym 1986, nr 58–59.

⁷⁸ Por. S. Sahaidachna, *Uwarunkowania poznania Boga przez człowieka XXI wieku*, s. 485.

⁷⁹ Por. P. Góralczyk, *Pokój*, w: *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*, s. 398.

⁸⁰ Por. A. Żurek, „Człowiek pokoju” (*Ps 37,37*) w *egzegezie Ojców Kościoła okresu przedkonstantyńskiego*, „*Verbum Vitae*” 30(2016), s. 219–220; 222–223.

⁸¹ Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”*, Rzym 1993, nr 108.

ludzi pomiędzy sobą, w społeczeństwie, między narodami, a zwłaszcza w rodzinie; trzecim jest tzw. pokój wewnętrzny, pokój z samym sobą⁸².

Pokój to wartość, którą można rozwijać, zwłaszcza gdy odpowiednio się ją pielęgnuje czy kształtuje. Jednak pokój nie może zaistnieć i zakorzenieć się tam, gdzie człowiek nie chce go przyjąć. Przypomina o tym Jezus w Ewangelii, wskazując, że jeżeli jakiś dom przyjmie Bożego posłańca i jego pozdrowienie pokoju, to ten pokój w nim pozostanie. Jeżeli jednak go nie przyjmie, pokój ten powróci do ewangelizatora, który wniósł go do danego domu (por. Mt 10,13)⁸³. Pokój jest też darem, którego należy nieustannie bronić, a czasami wręcz walczyć o jego zachowanie, zwłaszcza gdy pojawiają się wątpliwości co do pokojowych zamiarów przeciwnika albo też zachowuje się on niepokojowo, godząc w wolność i niezbywalne prawa człowieka⁸⁴. Pokój bowiem wyraża się w poszanowaniu tych właśnie praw, jest dziełem sprawiedliwości, a wojna czy konflikt zbrojny są wynikiem ich naruszenia⁸⁵. Pokój w społeczeństwie wspiera też wszelki twórczy rozwój poprzez kształtowanie właściwych relacji społecznych. Dlatego też odpowiednio ukształtowany w przestrzeni społecznej pokój powinien być oparty na miłości, prawdzie, wolności i sprawiedliwości, które należy realizować wzajemnie i w pewnych częściach niezależnie od innych⁸⁶.

PODSUMOWANIE

Niniejsze opracowanie zawiera rozważania i wyjaśnienia dotyczące tego, jak zakorzenieć pokój Boży (pokój Pański) w sercu, w jaki sposób realizować go w swojej codzienności, a także jak wytrwać w nim. Współcześnie nie jest to zadanie łatwe nawet dla chrześcijanina, a przecież pokój jest jednym z największych pragnień wewnętrznych i dążeń człowieka (por. Jan XXIII). Wszyscy ludzie, bez względu na to, czy są wierzący, czy nie, starają się na miarę swoich możliwości realizować to pragnienie, szukając wewnętrznego ładu i uspokojenia własnego serca.

Dla chrześcijan pokojem jest Jezus Chrystus, Syn Boży, Książę Pokoju (por. Iz 9,5; Ef 2,14). To On przyniósł Boży pokój na ziemię. Ten pokój to znak Jego królestwa, które jest pośród nas. Za darem autentycznego pokoju tęskni ludzkie serce i tylko Chrystus może ofiarować mu prawdziwy pokój, w przeciwieństwie do pseudopokoju, który daje dziś ludziom świat. Analiza wybranych fragmentów Pisma Świętego potwierdza, że pokój w rozumieniu biblijnym jest niezasłużonym darem pochodzącym od Boga, pełnią nadprzyrodzonych dóbr. Jest to dar, który Bóg Stwórca daje człowiekowi albo sam, albo przez swojego Syna Jezusa Chrystusa. W Biblii pokój traktowany jest jako jeden z głównych atrybutów Boga i dlatego zajmuje tak ważne miejsce. Tematykę pokoju podejmowali w ciągu dziejów: Ojcowie Kościoła (np. św. Augustyn z Hippony), teologowie i myśliciele (św. Tomasz z Akwinu), papieże (m.in. Jan XXIII, Jan Paweł II), a także sobory (Sobór Watykański II). Królową Po-

⁸² M. Rosik, *Zmartwychwstały Chrystus – źródło zbawczych darów (Łk 24,36-49)*, „Verbum Vitae” 15(2009), s. 172.

⁸³ *Pokój*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, *Słownik symboliki biblijnej*, s. 728.

⁸⁴ *Мир (Спокой)*, w: *Словник Біблійного Богослов'я*, s. 424.

⁸⁵ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Rzym 1979, nr 17.

⁸⁶ Por. H. Wistuba, *Być człowiekiem – jako dar i zadanie*, s. 181.

koju jest dla wyznawców Chrystusa Najświętsza Maryja Panna, napełniona Duchem Świętym od momentu Wcielenia, wierna woli Bożej aż po śmierć Chrystusa i zesłanie Ducha Parakleta na wspólnotę Kościoła. To Ona jako pierwsza z wierzących wspiera i prowadzi lud Boży drogami pokoju, uczy życia chrześcijańskiego, modlitwy i poszukiwania wewnętrznego ładu, a więc ocalenia od niepokoju. Wszyscy ludzie, a zwłaszcza wyznawcy Chrystusa, są zaproszeni do budowania w świecie cywilizacji pokoju, do stawania się jako istoty społeczne nosicielami i przekazicielami pokoju Bożego, pokoju Pańskiego. Wydaje się, że we współczesnym świecie właśnie ten dar jest pierwszy i niezbędny. Dlatego jeszcze większego znaczenia nabierają pierwsze słowa i pozdrowienia, które wypowiedział do zgromadzonych na placu św. Piotra w Rzymie ludzi papież Leon XIV: *Niech pokój będzie z wami wszystkimi, najdrożsi bracia i siostry!*⁸⁷

POKÓJ PAŃSKI W SERCU CZŁOWIEKA W WARUNKACH WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

STRESZCZENIE

Artykuł jest próbą przypomnienia, jak niezbędny dla człowieka jest pokój Boży (pokój Pański), jak odnaleźć ten dar, jak go pielęgnować i trwać w nim. Dla chrześcijan prawdziwym pokojem jest sam Jezus Chrystus, Syn Boży, określany w Biblii jako Księżę Pokoju (por. Iz 9,5; Ef 2,14). To On przyniósł Boży pokój na ziemię. Ten pokój to znak Jego królestwa, które jest pośród nas. Teksty biblijne potwierdzają, że pokój jest niezasłużonym darem pochodzącym od Boga, pełnią nadprzyrodzonych dóbr. Jest to dar, który Bóg Stwórca daje człowiekowi. Tematykę pokoju podejmowali w ciągu dziejów: Ojcowie Kościoła (św. Augustyn z Hippony), teologowie (św. Tomasz z Akwinu), papieże (Jan XXIII, Jan Paweł II), a także sobory (Sobór Watykański II). Królową Pokoju jest dla wyznawców Chrystusa Najświętsza Maryja Panna, napełniona Duchem Świętym, pierwsza z wierzących, wspierająca i prowadząca lud Boży drogami pokoju, modlitwy i poszukiwania wewnętrznego ładu. Wszyscy ludzie, a zwłaszcza wyznawcy Chrystusa, są zaproszeni do budowania w świecie cywilizacji pokoju, do stawania się jako istoty społeczne nosicielami i przekazicielami pokoju Bożego, pokoju Pańskiego, na który wskazał w swoim pierwszym przemówieniu (8 maja 2025 roku) nowo wybrany papież Leon XIV.

⁸⁷ *Pierwsze słowa Leona XIV*, w: *Vatican News* [on-line], <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2025-05/pierwsze-slowa-leona-xiv.html> (dostęp: 11.07.2025).

THE PEACE OF GOD IN THE HEART OF MAN IN THE CONTEXT OF THE MODERN WORLD

SUMMARY

This article is an attempt to remind us how essential God's peace (the peace of the Lord) is for human beings, how to find this gift, how to nurture it and how to remain in it. For Christians, true peace is Jesus Christ himself, the Son of God, described in the Bible as the Prince of Peace (cf. Isa 9:5; Eph 2:14). It was He who brought God's peace to earth. This peace is a sign of His kingdom, which is among us. Biblical texts confirm that peace is an undeserved gift from God, full of supernatural goods. It is a gift that God the Creator gives to man either by Himself or through others. The theme of peace has been taken up throughout history by the Church Fathers (St Augustine of Hippo), theologians (St Thomas Aquinas), popes (John XXIII, John Paul II) and councils (the Second Vatican Council). For Christians, the Queen of Peace is the Blessed Virgin Mary, filled with the Holy Spirit, the first of the faithful, supporting and guiding God's people on the paths of peace, prayer and the search for inner order. All people, especially followers of Christ, are invited to build a civilisation of peace in the world, to become, as social beings, bearers and transmitters of God's peace, the peace of the Lord, which was pointed out in his first speech (8 May 2025) by the newly elected Pope Leo XIV.

DER FRIEDE GOTTES IM HERZEN DES MENSCHEN IN DER HEUTIGEN WELT

ZUSAMMENFASSUNG

Der Artikel ist ein Versuch, daran zu erinnern, wie wichtig der Friede Gottes (der Friede des Herrn) für den Menschen ist, wie man dieses Geschenk finden, pflegen und bewahren kann. Für Christen ist Jesus Christus, der Sohn Gottes, der in der Bibel als Friedefürst bezeichnet wird (vgl. Jes 9,5; Eph 2,14), der wahre Friede. Er hat den Frieden Gottes auf die Erde gebracht. Dieser Friede ist ein Zeichen seines Reiches, das unter uns ist. Die Bibeltexte bestätigen, dass der Friede etwas ist, das wir suchen müssen, aber auch etwas, das wir haben können, wenn wir den Weg des Herrn gehen. Eph 2,14). Er hat den Frieden Gottes auf die Erde gebracht. Dieser Friede ist ein Zeichen seines Reiches, das unter uns ist. Die biblischen Texte bestätigen, dass der Friede ein unverdientes Geschenk Gottes ist, eine Fülle übernatürlicher Güter. Es ist ein Geschenk, das Gott, der Schöpfer, dem Menschen entweder selbst gibt oder durch andere. Das Thema Frieden wurde im Laufe der Geschichte von den Kirchenvätern (Augustinus von Hippo), Theologen (Thomas von Aquin), Päpsten (Johannes XXIII., Johannes Paul II.) und auch von Konzilien (Zweites Vatikanisches Konzil) aufgegriffen. Königin des Friedens ist für die Anhänger Christi die Heilige Jungfrau Maria, erfüllt vom Heiligen Geist, die Erste der Gläubigen, die das Volk Gottes auf den Wegen des Friedens, des Gebets und der Suche nach innerer Ordnung unterstützt und führt. Alle Menschen, insbesondere die Anhänger Christi, sind eingeladen, in der Welt eine Zivilisation des Friedens aufzubauen und als soziale Wesen

Träger und Vermittler des Friedens Gottes, des Friedens des Herrn, zu werden, auf den der neu gewählte Papst Leo XIV. in seiner ersten Ansprache (am 8. Mai 2025) hingewiesen hat.

BIBLIOGRAFIA

- Biblia Tysiąclecia, Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2003.
- Balczewski L., *Logika Boża*, Kraków 1995.
- Bartnik C.S., *Dogmatyka katolicka*, Lublin 2000.
- Bendyk M., *Życie Ewangelii. Rok A*, Kraków 1995.
- Borutka T., *Problematyka pokoju w nauczaniu Jana Pawła II*, „Polonia Sacra” 4/22(2000), nr 6/50, s. 35–48.
- Buczek J., *Maryja wzorem miłości Kościoła w nauczaniu św. Jana Pawła II*, „Salvatoris Mater”, 19/1–4(2017), s. 160–199.
- Budzik S., *Wizja pokoju u św. Augustyna*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 11(1992), s. 119–131.
- Cantalamesa R., *Pieśń Ducha Świętego*, tłum. M. Przeczewski, Warszawa 2002.
- Cantalamesa R., *Tajemnica Wielkanocy*, tłum. G. Niedźwiedź, Wrocław 2002.
- Derdziuk A., *Posłannictwo teologii moralnej*, Lublin 2023.
- Domańska A., *Idea pokoju w wypowiedziach Jana Pawła II i doktrynie prawnej – antagonizm czy synergia?*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 28/3(2019), s. 61–72.
- Drożdź B., *Pokój jako błogosławiony owoc*, „Perspectiva – Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 9(2010), nr 2(17), s. 15–28.
- Ferdek B., *Slużebnica pokoju i pojednania. Perspektywa soteriologiczna*, „Salvatoris Mater” 20/1–4(2018), s. 44–57.
- Gocko J., *Troska Kościoła o pokój. Perspektywa teologiczno-moralna*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 277–293.
- Gogola J.W., *Teologia komunii z Bogiem*, Kraków 2003.
- Góralczyk P., *Pokój*, w: *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Radom 2005, s. 398–402.
- Hadryś J., *Etyczno-społeczna interpretacja maryjnego tytułu „Matka i Królowa Pokoju”*, „Salvatoris Mater” 20/1–4(2018), s. 100–116.
- Hałas S., *Szukać pokoju i dążyć do niego (1 P 3,11). Pojęcie pokoju w Listach św. Piotra*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 179–194.
- Homerski J., *Pokój Boży w pismach natchnionych Starego Testamentu*, „Roczniki Teologiczne” 38–39/1(1991–1992), s. 5–16.
- Jan XXIII, *Encyklika „Pacem in terris”*, Rzym 1963.
- Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum et Vivificantem”*, Rzym 1986.
- Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Rzym 1979.
- Jan Paweł II, *Encyklika „Veritatis splendor”*, Rzym 1993.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. pol., Poznań 1994.
- Kierszstein J., *Dać pokój ziemi. Egzegeza wybranych tekstów Nowego Testamentu*, „Humaniora. Czasopismo Internetowe” 45/1(2024), s. 27–39.
- Kopiczko T., *Biblijne owoce Ducha Świętego (Ga 5,22-23) na drodze do dojrzałej wiary w katechezie*, „Verbum Vitae” 37(2020), s. 257–270.

- Koral J., *Koncepcja pokoju w orędziach Jana Pawła II*, „Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej” 13(2006), s. 195–206.
- Kowalczyk S., *Filozofia pokoju św. Tomasza z Akwinu*, „Roczniki Nauk Społecznych” 1(1989), s. 69–90.
- Krawczyk R., *Mesjasz w księdze ProtoIzajasza*, „Studia Warmińskie” 46(2009), s. 31–45.
- Kręciđło J., *Maryja jako Matka i Królowa pokoju. Podstawy biblijne*, „Salvatoris Mater” 20/1–4(2018), s. 11–30.
- Lipiec D., *Parafia miejscem wychowania do pokoju*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 295–313.
- Makowski P.A., *Modlitwa o pokój troską o ład międzynarodowy w nauczaniu Jana Pawła II*, „Studia Warmińskie” 52(2015), s. 177–185.
- Mikołajczak M., *Królewskie wkroczenie Jezusa do Jerozolimy (Łk 19,28-44)*, „Studia Warmińskie” 37(2000), s. 289–296.
- Paciorek A., „*Błogosławieni...*” – etyczne wymogi ośmiu błogosławieństw (Mt 5,3-12), „Roczniki Teologiczne” 51/1(2004), s. 57–77.
- Pierwsze słowa Leona XIV*, w: *Vatican News* [on-line], <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2025-05/pierwsze-slowa-leona-xiv.html> (dostęp: 11.07.2025).
- Pokój*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, tłum. Z. Kościuk, Warszawa 2003, s. 727–728.
- Przybyłowski J.K., *Pokój jako misja Kościoła*, „Roczniki Teologiczne” 63/6(2016), s. 131–144.
- Ratzinger J., *Służyć prawdzie. Myśli na każdy dzień*, tłum. A. Warkotsch, Wrocław 2001.
- Rosik M., *Zmartwychwstały Chrystus – źródło zbawczych darów (Łk 24,36-49)*, „Verbum Vitae” 15(2009), s. 171–188.
- Sahaidachna S., *Uwarunkowania poznania Boga przez człowieka XXI wieku w świetle publikacji kard. Raniero Cantalamessa OFM Cap*, „Studia Elbląskie” 15(2024), s. 475–488.
- Seewald P., *Bóg i świat. Wiara i życie w dzisiejszych czasach. Z kardynałem Josephem Ratzingerem rozmawia Peter Seewald*, tłum. G. Sowiński, Kraków 2005.
- Sielicki A.M., *Miłość źródłem doskonałego pokoju ofiarowanego przez Chrystusa*, „Społeczeństwo 158/2(2022), s. 70–83.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 2002.
- Sylwestrzak A., *Filozofia pokoju św. Augustyna*, „Studia Elbląskie” 19(2018), s. 471–483.
- Szamocki G., *Bóg Izraela – wojownik czy miłośnik pokoju?*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 17–41.
- Szlanta K., *Maryja w teologii Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, Lublin 2017.
- Wietrzak Z., *Jezus żyje. Homilie niedzielne na rok B*, Kraków 2002.
- Wistuba H., *Być człowiekiem – jako dar i zadanie*, „Roczniki Nauk Społecznych” 25/1(1997), s. 173–183.
- Wojtczak A., *Królowa pokoju w nauczaniu Benedykta XVI*, „Salvatoris Mater” 20/1–4(2018), s. 78–99.
- Wygralak P., *Jezus Chrystus i pokój. Refleksje św. Augustyna z Hippony*, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 259–276.
- Zabielski J., *Biblijna aksjologia życia społecznego chrześcijan*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 10(2011), s. 88–102.
- Zadykowicz T., *Pokój jako możliwość, konieczność i powinność – przesłanie św. Jana Pawła II*, „Społeczeństwo” 3(2020), s. 79–95.

Żurek A., „Człowiek pokoju” (Ps 37,37) w egzegezie Ojców Kościoła okresu przedkonstantyńskiego, „Verbum Vitae” 30(2016), s. 213–229.

Катехизм Католицької Церкви. Компендіум, Львів 2008.

Мир (Спокій), w: *Словник Біблійного Богослов'я*, за ред. К. Леон-Дюфура, Ж. Люпласі, А. Жоржа, П. Грело, Ж. Гійє, М.Ф. Лакана, пер. з франц. С. Мудрий, Рим 1992, Львів 1996, s. 423–427.

Форест Т., Флорес Х. П., *Исус Христос – мій цілитель*, Івано-Франківськ 2009.

Шін Ф. Дж., *Марія – перша любов світу*, пер. з англ. Я. Ногаль, Жовква 2021.